

יוסף הלוי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 4.12.64 / תע' יחיד / בית האמנים / תל-אביב

תערוכתו של יוסף הלוי הינה ללא ספק תערוכה הראויה לתשומת לב מיוחדת. מצוי בה הצירוף הנדיר של ביטוי אישי מקורי עם שליטה ציורית מלאה, ציור שהוא מופשט ופיגורטיבי בעת ובעונה אחת, עולם אגדות קמאי שהוא גם סמל כללי וגם אינטרפטציה אישית.

כ־60 ציורים מייצגים את התפתחותו של צייר פורה זה בארבע השנים האחרונות ומאפשרים עיקוב מפורט למדי אחרי חיפושיו השונים ותהליך התגבשותם לסינתזה.

355 החומר הנושאי בציוריו של יוסף הלוי עוסק במציאות קמאית שמושלתיה הם חיות מכונפות, עולי-רגל מוזרים, מלאכים, מנגנים בטקסים מסתוריים ולוחמים עתיקים. אם כי יצורים אלה שייכים לעולם האגדה והדמיון, אין בציוריו של יוסף הלוי כל נטייה לאווירה הסוריאליסטית העלולה להיות צפויה בעת עיסוק בנושאים דומים. יוסף הלוי ניגש אל

גיבורי המיתוס שיצר כאל מכרים ותיקים, כאילו היה פוגש בהם יום יום כשם שציירים אחרים ניגשים אל דומם, פרח או נוף. אין כל מיסטיפיקציה בדרך הצגתם של הגיבורים התימאטיים בציורו של יוסף הלוי. הצייר עוקף (ובצדק) גם כל ניסיון לאווירה סוריאליסטית שהיתה עלולה להיווצר מעימותם של גיבוריו נוכח "מציאות מקובלת": בכל ציוריו אין גם אחד, בו מופיע - בנוסף לדמויות - רקע שאפשר לזהותו כדימוי לרקע "ריאליסטי". עולם היצורים המיתיים של יוסף הלוי הוא עולם הרמטי ואוטארכי: אין בו כל צורך להזדקקות למוטיבים השאולים "מבחוץ". הדמויות המשמשות חומר תימאטי בציורים אלה מוצגות אמנם בעת אירוע דרמטי לעיתים קרובות; אך באירועים אלה אין מתח של שיאים דרמטיים: התגלותו של מלאך היא אמנם אירוע דרמטי, ברגיל, אך בעולם בו המלאכים הם מעשה בכל יום וההתייחסות אליהם טבעית, יורד המתח הנובע מאירוע חד-פעמי ונהפך כמעט לסוג של איפיון. וכך פוגש הצופה את דמויותיו האגדתיות של יוסף הלוי בפעילותיהן ה"יום יומיות": טקסים, עלייה לרגל, הכנות למלחמה, הבאת קרבנות, נושאים סלי פרי ודגים ועוטים בגדי מחלצות.

העולם המיתי המספק נושאים לציוריו של יוסף הלוי היה עולם מגובש אצל צייר זה כבר לפני שנים. מה שהתפתח במיוחד בשנים האחרונות הוא לא החומר התימאטי, אלא דרך העיצוב הציורית. לפני כארבע שנים עוצב עולם זה במשיכות מכחול רחבות ועבות-חומר שכיסו את כל פני הברד בשכבת צבע עבה, דחוסה ואחידה פחות או יותר, וכבר אז התבלטה תחושתו הצבעונית העשירה והמיוחדת של יוסף הלוי. גם אילו אפשר היה להתעלם לחלוטין מהחומר התימאטי ודרך עיצוב משיכות המכחול, היו המחברים הצבעוניים וההרמוניים הגוניות המיוחדות מספיקים כדי להקנות לציוריו של יוסף הלוי מקוריות וייחוד. מאז התפתחה לא רק תפיסתו הצבעונית, שקיבלה עושר גוונים ועיגון עוד יותר מאשר מקודם, אלא, ובעיקר, התפתחה דרך השימוש בצבע כחומר מעצב. כאמור, בנה יוסף הלוי את ציוריו לפני ארבע שנים ממשיכות מכחול רחבות, דחוסות ואחידות. מסתבר שדרך זו נראתה לו מכאנית מדי, או אולי נוכח שהדחיסות, שכרגיל היתה בציורים אלה, פוגמת בתנועה הפנימית בציוריו. כך או כך, עבר יוסף הלוי להשתמש במשיכות מכחול דקות ותנועתיות יותר. משיכות מכחול אלה אמנם הקנו תנועה ושטף גדולים יותר לציורים ויחד עם זאת הפחיתו משהו מהדחיסות שהיתה מופיעה בציורים הקודמים; אך בו בזמן, גם טשטשו מאוד את צורת הדמויות המשמשות כנושא, עד שאלה נבלעו כמעט לגמרי בין משיכות המכחול שהפכו את הציור למופשט. טכניקת משיכות המכחול התנועתיות היתה ליוסף הלוי מעין אנטיזתה צורנית לדרך הציור בה פעל לפני כשש שנים. אז הוגדרה הצורה עד קפאון, ואילו עתה הושג שחרור, אך שחרור רב מדי, שלעיתים בא על חשבון הצורה ועמה הצד הפיגורטיבי-הנושאי.

השלב שלאחר מכן, הוקדש לחיפוש סינתזה ציורית בין חופש הביצוע ואי-אמצעות העיצוב ובין שמירה על ההגדרה הנושאת-הפיגורטיבית.

את הפתרון מצא יוסף הלוי על ידי העמקת השימוש והרחבתו באמצעים הציוריים. במקום שימוש אחיד במשיכת מכחול (קודם רחבה ולאחר מכך צרה יותר), מופיעות בציורים

משיכות מכחול השונות זו מזו בקצבן, באורכן, ברוחבן, והחשוב ביותר, בחומריותן. שוב אין הציור דחוס.

חלק מהרקע מעובד בצבע דק ושקוף שלא זו בלבד שהוא מקנה "נשימה" לציור, אלא גם נותן משמעות יתר למשיכות המכחול בעלות החומריות העבה יותר הנבנות לידו ועליו. הדמויות מוגדרות מעתה לא רק בצבעיהן ובצורתן אלא גם בחומריותן, הציור בנוי מעתה לא רק כחלוקה דינאמית "אופקית" על משטח הבר, אלא גם כהתפתחות "אנכית" מפני הבר ועד השכבה הצבעונית העליונה. בציורים המאוחרים משיג יוסף הלוי לא רק ביצוע חופשי וספונטאני ללא כל פגימה בערכים הצורניים המופשטים ו/או בצד הפיגורטיבי, אלא מצליח ליצור שיווי משקל בין הרישום ומערכת הכתמים הצבעוניים ותוך כדי כך, להבליט עוד יותר את מקוריותו הצבעונית.

שמואל כ"ץ

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 11.12.64 / תע' יחיד / בית דינזגוף / תל-אביב

שמואל כ"ץ הוא וירטואוז. יכולת וירטואוזית עדיין אין פירושה יכולת אמנותית ולעיתים דווקא הווירטואוזיות הטכנית היא החושפת את מחדליו של הצייר יותר מאשר את מעלותיו. כאשר המפגש הוא עם צייר שיש לו תכנים פנימיים חשובים להביעם ורגישות לדרך העיצוב הציורית, אך קשיים טכניים מקשים עליו את הביטוי, נחשבים גם הפגמים כשלב ביניים ואפשר להתעלם מהם כבעלי חשיבות משנית. אלא שלא כן הדבר בציור, בו מוכיח הצייר שליטה טכנית מושלמת המגיעה עד וירטואוזיות ממש, כאן אחראי הצייר על כל קו, כתם, גוון ותנועה. העיצוב אינו יכול להסתתר (או ליהנות מהספק, אם רוצים להציג זאת כך) מאחורי מגבלות טכניות, ואישיותו, טעמו ועומק הדברים החוויתיים של הצייר מופגנים באור מלא. אם הצייר הווירטואוז ניחן גם בתחושה עמוקה ושלהבת אמיתית, הרי הווירטואוזיות לא זו בלבד שלא תפגום ביצירותיו, אלא תקנה להם גם את אותה אי-אמצעות וספונטאניות שהם (ובשום פנים ואופן לא הם בלבד!) מסימניו של אמן חשוב. אך אם לא ניחן הווירטואוז באותה סערה פנימית הנובעת מחיים בתוך אמת חשובה, תישאר הווירטואוזיות כתוכן הבולט ביותר של הציור. במקרה כזה, ינסה הצייר להגביר ולחזק את הצדדים החיצוניים (שכאן הם גם "הצדדים הפנימיים" - מאחר שכמעט אין דבר זולתם) על ידי שימוש באפקטים מרשימים.

בתערוכתו של שמואל כ"ץ, אפשר למצוא כמעט את כל האפקטים הטכניים שאפשר לחשוב עליהם. התזות, מיסמוס הגוון, הצטעצעות באפקטים של אור-צל ללא כל צורך, פזילה לתכנים ספרותיים רגשניים ועוד היד נטויה.

אילו היתה זו תערוכת אילוסטרציות, חסרת יומרה לדרגים אחרים, הרי חלק מפגמים אלה היו אף עלולים לשמש כמעלות. באיור אילוסטרציה יש, לפעמים, מקום דווקא להדגשות